

Regeringens proposition till Riksdagen med förslag till lagar om ändring av 10 kap. handelsbalken, 7 och 11 kap. konsumentskyddslagen och 1 § lagen om konsumentklagonämnden

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL

I denna proposition föreslås att lagstiftningen om krediter reformeras. Det föreslås att nya stadganden om borgen och pant fogas till 10 kap. handelsbalken. Den föreslagna regleringen skall vara tvingande till förmån för en sådan fysisk person som ingått en borgens- eller pantsättningsförbindelse. Redan innan förbindelsen ingås skall kreditgivaren informera borgensmannen eller pantsättaren om förbindelsens rättsliga betydelse och om betalningsförmågan hos den som ansöker om kredit. En försummelse av skyldigheten att lämna information skall kunna leda till att säkerhetsförbindelsen jämkas. Under kreditförhållandet skall information lämnas om gäldenärens dröjsmål med betalningen och om utvecklingen av ansvarsbeloppet av en s.k. generell säkerhet.

Enligt propositionen skall det vara förbjudet att använda en sådan generell säkerhetsförbindelse som någon annan än gäldenären ingått och för vilken ansvarets maximibelopp eller förbindelsens giltighetstid inte har bestämts. Ansvaret för den person som ställt en generell säkerhet får inte utan hans samtycke ökas, om det till följd av ändrade förhållanden skulle vara oskäligt mot den som ställt säkerheten att utan samtycke öka ansvaret.

Till konsumentskyddslagens 7 kap. som gäller konsumentkrediter föreslås stadganden, vilkas syfte är att förbättra konsumentens ställning i samband med en överlåtelse av ett kreditavtal. Under vissa förutsättningar skall konsumenten också i förhållande till finansieraren av ett kreditköp kunna åberopa att säljaren återtagit föremålet för köpet, att en uppgörelse

företagits eller att med säljaren annars har avtalats om hävning av köpet. Det föreslås att kapitlets stadganden om påföljderna vid konsumentens betalningsförsummelser preciseras och kompletteras, för att regleringen bättre än för närvarande kan tillämpas också på banklån. Enligt propositionen skall det inte längre vara möjligt att med omedelbar verkan kräva återbetalning av en kredit i förtid, utan konsumenten skall i regel ges en minimitid på fyra veckor för att betala det försenade kreditbeloppet eller för att rätta till något annat avtalsbrott.

Enligt propositionen skall en näringsidkares fordringar mot en konsument preskriberas efter tre år, i stället för att de preskriberas enligt den gällande allmänna preskriptionstiden på tio år. Preskriptionstiden kan avbrytas formfritt. Preskriptionstiden föreslås gälla förutom krediter, också andra fordringar som baseras sig på att konsumtionsnyttigheter överläts. På grund av detta föreslås det att stadgandet fogas till 11 kap. konsumentskyddslagen.

Konsumentklagonämndens behörighet skall enligt förslaget utökas så att nämnden också kan behandla tvister i anslutning till sådana säkerhetsförbindelser som fysiska personer ingått till förmån för näringsidkare.

Avsikten är att lagarna skall träda i kraft så snart som möjligt efter att de har antagits och blivit stadfästa. De nya stadgandena skall tillämpas på avtal och förbindelser som ingås efter att lagen har trätt i kraft. Vissa av stadgandena om säkerheter skall tillämpas också på förbindelser som har ingåtts innan lagen träder i kraft.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

	Sida		Sida
PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL	1	3.2. Verkningar i fråga om organisation och personal	13
ALLMÄN MOTIVERING	3	4. Beredningen av propositionen	13
1. Nuläge	3	5. Andra omständigheter som inverkar på propositionen	14
1.1. Lagstiftning	3	DETALJMOTIVERING	14
Regleringen som gäller kreditgivning i allmänhet	3	1. Lagförslagen	14
Säkerheter	3	1.1. Handelsbalken	14
Överlåtelse av fordran	4	1.2. Konsumentskyddslagen	16
Preskription av fordran	4	1.3. Lagen om konsumentklagonämnden	18
1.2. Föreskrifter av myndigheter	5	2. Ikraftträdande	18
1.3. Internationell utveckling och utländsk lagstiftning	6	3. Lagstiftningsordning	18
Sverige	6	LAGFÖRSLAGEN	19
Norge	7	1. Lag om ändring av 10 kap. handelsbalken	19
Danmark	7	2. Lag om ändring av 7 och 11 kap. konsumentskyddslagen	20
Europeiska unionen	7	3. Lag om ändring av 1 § lagen om konsumentklagonämnden	22
Förenta Nationerna	8	BILAGA	23
1.4. Bedömning av nuläget	8	Parallelltexter	23
Allmänt	8	2. Lag om ändring av 7 och 11 kap. konsumentskyddslagen	23
Säkerheter	8	3. Lag om ändring av 1 § lagen om konsumentklagonämnden	25
Överlåtelse av fordran	9		
Preskription av fordran	10		
2. Propositionens mål och de viktigaste förslagen ..	10		
2.1. Allmänt	10		
2.2. Säkerheter	10		
2.3. Överlåtelse av fordran	11		
2.4. Preskription av fordran	12		
2.5. Påföljder vid konsumentens avtalsbrott ..	12		
3. Propositionens verkningar	12		
3.1. Ekonomiska verkningar	12		

ALLMÄN MOTIVERING

1. Nuläge

1.1. Lagstiftning

Regleringen som gäller kreditgivning i allmänhet

Den viktigaste författningen om kreditgivning är lagen om skuldebrev (622/47). Lagen innehåller allmänna stadganden om förhållandet mellan en borgenär och en gäldenär samt särskilda stadganden om löpande skuldebrev, enkla skuldebrev och sådana fordringsbevis som penninginrättningar utfärdat. I huvudsak innehåller lagen dispositiv rätt, som avtalsparterna genom avtal kan avvika från. Lagen om skuldebrev baserar sig på förslag som utarbetades i samarbete mellan de nordiska länderna.

Konsumentskyddslagens (38/78) allmänna stadganden i 2—4 kap. om marknadsföring och avtalsvillkor tillämpas också på sådana krediter som näringsidkare lämnar konsumenterna. Konsumentombudsmannen övervakar att marknadsföringen är lagenlig och att avtalsvillkoren används korrekt ur konsumentens synvinkel. Specialstadganden om konsumentkrediter finns i lagens 7 kap. Kapitlets stadganden tillämpades ursprungligen endast på s.k. nyttighetsbundna krediter. Tillämpningsområdet har genom en lag (85/93), som trädde i kraft den 1 januari 1994, utvidgats till att omfatta alla krediter som näringsidkare erbjuder konsumenterna. Kapitlets stadganden har samtidigt också till övriga delar setts över så att det uppfyller kraven i EG-rådets direktiv om tillnärmning av medlemstaternas lagar och andra författningar om konsumentkrediter (87/102/ EEG), nedan konsumentkreditdirektivet. Kapitel 7 innehåller stadganden bl.a. om marknadsföring av krediter, om ett kreditavtals form och innehåll, om rätten att betala krediten i förtid, om konsumentens rätt att göra invändningar mot kreditgivaren, om återtagning och uppgörelse när en vara sålts genom ett kreditköp samt om rätten att kräva återbetalning av en kredit och om andra särskilda påföljder på grund av konsumentens dröjsmål med betalningen. Avbetalningsköpen regleras dessutom i lagen om avbetalningsköp (91/66).

I 10 kap. kreditinstitutslagen (1607/93) regleras kreditinstitutens marknadsföring och sådana avtalsvillkor som används in kreditinsti-

tutens verksamhet. I princip motsvarar stadgandena konsumentskyddslagen, men också andra kunder än de som är konsumenter kan skyddas med stöd av dessa stadganden. Kreditinstitutens användning av avtalsvillkor och marknadsföring övervakas av finansinspektionen och med hänsyn till konsumentskyddet också av konsumentombudsmannen. Om det är nödvändigt med hänsyn till kundskyddet, kan finansinspektionen förbjuda ett kreditinstitut att fortsätta en marknadsföring eller tillämpning av avtalsvillkor som strider mot stadgandena.

Civilrättsliga stadganden om försträckning finns också i räntelagen (633/82) och 9 kap. handelsbalken samt i växel- och checklagarna (242/32 och 244/32).

Säkerheter

I 10 kap. handelsbalken från år 1734 finns det stadganden om pant och borgen. Panterna regleras i kapitlets 1—7 §§ och borgen i 8—13 §§. Stadgandena är i huvudsak dispositiva. Kapitlets 1 § gäller pantsättning av lösöre och tillämpningen av stadgandena på sådan lös egendom som tredje person har i sin besittning och i vilken ägaren har stiftat en panträtt till förmån för någon. Stadgandena i 2 § om försäljning av en pant har reviderats genom en lag (687/88) som trädde i kraft i början av 1989. Efter att en fordran har förfallit till betalning skall pantägaren underrättas om hotet att saken säljs och han skall föreläggas ytterligare en minst en månad lång tid för betalning av fordran. Om panten består av aktier som berättigar till besittningen av en lägenhet som används som bostad för pantägaren, skall denne beredas en tid om minst två månader för betalningen. Panthavaren skall enligt 3 § förvara och vårda panten väl och enligt 4 § ersätta sådan skada på panten som han genom vårdslöshet orsakat. I 6 § regleras pantsättning i andra hand och i 7 § panthavarens skadeståndsansvar vid en försummelse av att iaktta stadgandena om försäljning av en pant.

I 8 § regleras s.k. laga borgen. Enligt paragrafen blir borgensmannen skyldig att betala fordran, om huvudgäldenären inte själv förmår betala den. Borgensmannen är också skyldig

att betala, om gäldenären håller sig undan eller har lämnat landet och "finnes ej gods hans", dvs. gäldenären saknar sådan egendom i Finland som kunde täcka borgenärens fordran. Proprieborgen regleras i 9 §, en form av borgen som nuförtiden i regel används. Enligt paragrafen har borgenären rätt att kräva betalning av "hvilkenhera han helst vil", dvs. antingen av huvudgäldenären eller av borgensmannen. Kapitlets 10 § innehåller stadganden om verkningen av huvudgäldenärens och borgensmannens död. Enligt 11 § är flera borgensmäns ansvar solidariskt, om de inte särskilt har avtalat om en delning av ansvaret. Paragrafen innehåller dessutom ett stadgande om de solidariska borgensmännens regressrätt. Utan betydelse är numera i praktiken 12 § som gäller s.k. personlig borgen. Enligt 13 § förbjuds en omyndig att gå i borgen.

Stadganden om borgen finns dessutom i förordningen ang. närmare bestämmande af löftesmans ansvarsskyldighet (borgensförordningen). Enligt förordningens 1 § skall borgenären bevaka sin fordran i gäldenärens konkurs för att han skall bevara sin rätt att kräva betalning av borgensmannen. Om borgenären befriar någon av de solidariskt ansvariga borgensmännen från ansvar, befrias de övriga borgensmännen enligt 2 § från dennes andel och deras ansvar blir ett ansvar enligt huvudtalet. Enligt 3 § preskriberas en laga borgen efter 12 månader från att huvudgäldenärens medellöshet har konstaterats på ett sätt som anges i paragrafen. En proprieborgen preskriberas enligt 4 § efter ett år från att fordran förföll till betalning. I 5 § regleras sådana fall där borgensmannens egendom överlämnas till konkurs eller där hans borgenärer meddelas offentlig stämning. Om borgenären i laga ordning bevakar sin fordran på inställeldagen, förlorar han inte sin rätt gentemot borgensmannen trots att preskriptionstiden för laga borgen skulle ha löpt ut före inställeldagen. Enligt 6 § skall borgenären säga upp en fordran som är beroende av uppsägning hos huvudgäldenären och borgensmannen var för sig. I förordningens 7 § stadgas om borgensmannens rätt att säga upp huvudskulden.

Överlåtelse av fordran

En fordran kan i allmänhet överlåtas till tredje person utan gäldenärens samtycke. I

bl.a. lagen om skuldebrev, växellagen och 7 kap. konsumentskyddslagen finns det stadganden om verkningarna av en överlåtelse.

Karakteristiskt för löpande förbindelser (innehavar- och orderskuldebrev samt växlar) är att fordringsrätten är bunden vid själva handlingen. Innehavaren av handlingen har i allmänhet en tillförsäkrad rätt att lita på att han i samband med att han får handlingen i sin besittning också får den rättighet som handlingen utvisar. Gäldenären har endast begränsade möjligheter att med hänsyn till grundförhållandet göra invändningar mot en cessionarie i god tro. I 2 kap. lagen om skuldebrev regleras hurdan ställning en cessionarie av ett löpande skuldebrev har och i 2 kap. växellagen hurdan ställning en cessionarie av en växel har.

Enligt 27 § lagen om skuldebrev får inte den nya borgenären i förhållande till gäldenären vid överlåtelse av ett enkelt skuldebrev någon bättre rätt än vad överlåtaren hade. En betalning som överlåtaren efter överlåtelsen erhåller av gäldenären är giltig enligt 29 § lagen om skuldebrev, förutom när gäldenären visste eller borde ha vetat att överlåtaren inte längre hade rätt att erhålla betalning.

Enligt 7 kap. 13 § konsumentskyddslagen har en konsument rätt att gentemot en sådan kreditgivare som finansierat köpet eller tjänsten göra samma invändningar på grund av ett avtalsbrott av säljaren eller av den som utfört tjänsten som mot säljaren eller den person som utförde tjänsten. Om t.ex. en vara som köpts på avbetalning är behäftad med fel, kan konsumenten tills felet har korrigerats vägra betala köpesumman till det finansieringsbolag på vilket avbetalningsköpet har transporterats. För att konsumentens invändningsskydd inte skall mista sin betydelse är det enligt kapitlets 14 § förbjudet att för en fordran som grundar sig på en konsumentkredit ta emot en växel eller någon annan löpande fordran av konsumenten.

Preskription av fordran

Ett generellt stadgande om preskription av en fordringsrätt finns i förordningen om preskription i fordringsmål och om offentlig stämning på borgenärer (preskriptionsförordningen). Enligt förordningen är den allmänna preskriptionstiden tio år från fordrans tillkomst. Stadganden om särskilda preskriptions-

tider finns i åtskilliga olika lagar, i bl.a. lagen om skuldebrev, borgensförordningen, lagstiftningen om skadestånd och försäkring samt de transporträttsliga författningarna. I specialstadgandena är preskriptionstiderna i allmänhet klart kortare än den allmänna preskriptionstiden, vanligtvis två eller tre år långa.

Den tidpunkt vid vilken preskriptionstiden börjar löpa varierar i de olika specialstadgandena. Preskriptionstiden kan börja löpa vid avtalslutet, vid den tidpunkt när fordran förfaller till betalning eller vid en annan händelse som anges i lagen, t.ex. vid den tidpunkt när skadan visade sig eller när ett ombud lämnade sin redovisning.

En allmän preskriptionstid kan enligt 1 § preskriptionsförordningen avbrytas formfritt genom att gäldenären krävs på betalning eller påminns om den. Enligt 2 § avbryts preskriptionstiden också när gäldenären eller någon annan med hans vetskap kortar av på fordran eller betalar ränta som löper på den eller när gäldenären på annat sätt erkänner fordrans existens. De särskilda preskriptionstiderna kan i allmänhet avbrytas endast genom att fordran krävs in på rättslig väg.

En preskription leder till att borgenären inte längre har effektiva rättsliga medel för att driva in fordran. Med stöd av 5 § preskriptionsförordningen kan en preskriberad fordran emellertid användas för kvittning, förutom i det fall att gäldenärens genfordran hos borgenären redan var preskriberad när gäldenären fick fordran i sin hand eller när hans skuld till borgenären uppstod. Enligt 6 § preskriptionsförordningen kan en borgenär utnyttja värdet av en pant som han har i sin besittning till att täcka sin fordran, också om fordran är preskriberad.

1.2. Föreskrifter av myndigheter

Bankinspektionen, numera finansinspektionen, har den 11 februari 1992 utfärdat anvisningar om villkoren i de kredithandlingar som används för privatpersoner och småföretags krediter som anges till ett belopp i mark (Dnr 3/115/92). Anvisningarna innehåller bankinspektionens uppfattning om de minimikrav som kan ställas på de nämnda handlingarnas innehåll samt om skäligheten av de villkor som används. Bankerna var förpliktade att se till att

deras villkor senast vid utgången av 1993 stämmer överens med anvisningarna.

Del 2 i anvisningarna gäller säkerheter och innehåller bl.a. principer om ingående av förbindelser, om den ordning som skall följas vid realisering av säkerheter, om generella säkerheter och om bankens skyldighet att lämna information. Enligt anvisningarna skall en borgensman och en pantsättare alltid avgiftsfritt av banken få en avskrift av sin förbindelse och av själva skuldebrevet. Den som ställer säkerhet har oberoende av banksekretessen rätt att få information om utvecklingen av de huvudskulder som hans förbindelse täcker. Frågan om hur förändringar i huvudskuldförhållandet inverkar på omfattningen av borgens- eller pantsättningsförbindelsen och på det ansvar som de grundar skall enligt anvisningarna regleras i själva förbindelsen. Skuldebrevet måste också innehålla ett villkor enligt vilket banken är skyldig att informera borgensmannen eller pantsättaren om störningar i gäldenärens betalningar och om eventuella realisationer av andra säkerheter som anknyter till krediten i fråga. Innan borgen ställs eller pantsättning sker skall banken informera borgensmannen eller pantsättaren om förbindelsens rättsliga betydelse och om den rätt att erhålla information som den som ingått förbindelsen har.

Enligt anvisningarna skall en utgångspunkt alltid vara att en särskild säkerhet används, om den som ställer säkerheten är någon annan än gäldenären själv. Om en generell säkerhet i undantagsfall används, måste man bestämma ansvarets maximibelopp samt den tid under vilken förbindelsen är i kraft eller före vilken ansvaret skall ha uppstått för att förbindelsen skall utgöra säkerhet. Om man med den som ställt säkerheten inte särskilt kommit överens om hur han skall informeras om att en ny kredit har beviljats, måste han skriftligen två gånger om året informeras om det totala ansvaret som säkerhetsförbindelsen täcker.

Ett krav på att skulden återbetalas i förtid kan enligt anvisningarna grundas på gäldenärens dröjsmål, gäldenärens eller borgensmannens konkurs, ackord eller inställelse av betalning, realisering av pant, vilseledande uppgifter som givits banken, en minskning av säkerhetens värde eller tryggnad av en banks soliditet eller likviditet.

Ett krav på återbetalning av skulden till följd av betalningsdröjsmål förutsätter att avtals-

brottet är väsentligt. Ett krav på återbetalning kan motiveras, t.ex. om det försenade beloppet utgör minst fem procent av det ursprungliga kapitalet eller det utgör hela den utestående fordran och om betalningen har försenats minst 30 dagar. När uppsägningen grundas på sådana vilseledande uppgifter som gäldenären givit banken, förutsätts att uppgifterna rör bedömningen av gäldenärens kreditrisk och är väsentliga med hänsyn till bedömningen och att uppgifterna har inverkat eller åtminstone har kunnat inverka på beslutet att bevilja krediten. Om grunden för kravet på återbetalning är en minskning av säkerhetens värde, måste minskningen vara väsentlig och i allmänhet bero på gäldenärens eller pantsättarens åtgärder. Om säkerhetens värde minskar till följd av omständigheter som är oberoende av avtalsparterna, utgör detta i sig inte en tillräcklig grund för ett krav på återbetalning. Dessutom krävs att krediten inte har skötts avtalsenligt. Enligt anvisningarna skall också beaktas gäldenärens möjligheter att ställa tilläggsäkerhet eller att amortera skulden till den nivå som säkerheten förutsätter. I fråga om bostadsskulder borde krav på återbetalning på grund av säkerheten inte alls göras gällande, om inte gäldenären eller pantsättaren själv har orsakat värdeminskningen. Ett krav på återbetalning i syfte att trygga bankens soliditet eller likviditet kan komma i fråga endast i situationer av s.k. massuppsägning, när soliditeten eller likviditeten sjunker under de gränser som anges i lag.

Konsumentombudsmannen har i januari 1993 underhandlat med Finansbolagens Förening i Finland om en reglering enligt vilken man eftersträvar att trygga konsumenternas ställning i samband med överlåtelse av krediter, särskilt i fråga om köp av bilar på avbetalning. Underhandlingarna resulterade i att finansieringsbolagen strävar att förtydliga och öka den information som köparen skall lämnas i meddelandet om att avbetalningsavtalet har överlåtit. Avsikten är dessutom att de bilar som sålts på avbetalning skall registreras i det finansieringsbolags namn till vilket avbetalningsavtalet har överlåtit.

1.3. Internationell utveckling och utländsk lagstiftning

Sverige

Den svenska lagstiftningen om gäldsförhål-

landen är på många punkter till sitt innehåll identisk med den finska. Till följd av den gemensamma nordiska beredningen skiljer sig inte den svenska lagen om skuldebrev (1936:81) på ett avgörande sätt från den finska lagen. I början av år 1993 trädde en ny konsumentkreditlag (1992:830) i kraft i Sverige. Lagen baserar sig delvis på EG:s konsumentkreditdirektiv och den motsvarar i huvudsak också 7 kap. i den finska konsumentskyddslagen.

De grundläggande stadgandena om *borgen och pant* finns i Sverige, såsom också i Finland, fortsättningsvis i 10 kap. handelsbalken från år 1734. Stadgandena är huvudsakligen i oförändrad form i kraft. Det finns kompletterande stadganden om borgen i två förordningar från 1800-talet. Den ena gäller borgensmannens rätt att säga upp och betala skulden och den andra gäller borgenärens skyldighet att säga upp skulden hos huvudgäldenären och borgensmannen var för sig.

Skyddet för en köpare som har ställningen av en konsument är i samband med *överlåtelse av en fordran* starkare i Sverige än i Finland. Enligt konsumentkreditlagen får köparen gentemot den kreditgivare som finansierat köpet åberopa att han har betalat säljaren köpesumman eller att han med säljaren ingått något annat avtal. En sådan rättighet existerar emellertid inte, om köparen visste att säljaren inte har rätt att ta emot betalning eller ingå avtal eller om köparen uppsåtligt eller av grov vårdslöshet har försummat att skaffa sig information om dessa omständigheter.

I preskriptionslagen (1981:130) stadgas om *preskription av fordringar*. Den allmänna preskriptionstiden är tio år från fordrans tillkomst. Om fordringen gäller en vara, tjänst eller annan nyttighet som en näringsidkare har erbjudit en konsument, är preskriptionstiden tre år. Den tre års preskriptionstiden gäller emellertid inte en fordran som grundar sig på ett löpande skuldebrev. Den allmänna preskriptionstiden på tio år tillämpas på en fordran som konsumenten har mot näringsidkaren. Preskriptionstiden avbryts när gäldenären erkänner fordran eller när borgenären skriftligen påminner gäldenären om fordringen eller på rättslig väg börjar driva in den.

Om *uppsägning av en kredit* finns det specialstadganden i konsumentkreditlagen. Om en kreditgivare vill säga upp krediten till följd av konsumentens dröjsmål med betalningen, är uppsägningstiden enligt den svenska lagen

minst fyra veckor från att uppsägningsmeddelandet i rekommenderat brev har sänts eller uppsägningen på annat sätt har lämnats till konsumenten. Uppsägningen förfaller, om konsumenten betalar det försenade beloppet med dröjsmålsränta inom loppet av uppsägningstiden. Detta gäller emellertid inte, om konsumenten redan tidigare har undgått en uppsägning genom att betala det försenade beloppet under uppsägningstiden.

Norge

Också i Norge gäller fortfarande lagen om skuldebrev (lov om gjeldsbrev 17.2.1939 nr 1), som motsvarar lagarna om skuldebrev i de övriga nordiska länderna. Den norska kreditköpslagen (kredittkjøpslov 21.6.1985 nr 82) tillämpas på kreditköp av lösöre, kontokreditavtal, hyra av lös egendom och sådana konsumenttjänster som innefattar kredit. Om något annat inte stadgats särskilt, skall lagen tillämpas också på andra kreditköp än sådana som konsumenterna ingår. Lagen har nyligen ändrats så att den stämmer överens med EG:s konsumentkreditdirektiv.

Den norska regleringen av *borgen* är mycket knapphändig. I lagen om skuldebrev finns ett stadgande som motsvarar 10 kap. 11 § i den finska och svenska handelsbalken och som gäller flera borgensmäns solidariska ansvar och de solidariska borgensmännens regressrätt. En relativt heltäckande reglering av *pantsättning* finns i pantlagen (lov om pant 8.2.1980 nr 2). Lagen innehåller bl.a. stadganden om pantsättning av fast egendom, lös egendom, värdepapper och fordringar samt om legala panträttigheter. Dock finns det inga stadganden om generell pantsättning. I lagen om civilprocessuell exekution (tvangsfullbyrdelseslov 13.12.1915 nr 7) stadgas om försäljning av en pant.

Enligt lagen om *preskription av fordringar* (lov om foreldelse av fordringer 18.5.1979 nr 18) är den allmänna preskriptionstiden i Norge tre år. Enligt en huvudregel börjar preskriptionstiden löpa den dag när borgenären tidigast kan kräva fullgörelse, alltså den dag när fordran förfaller till betalning. Preskriptionstiden avbryts när galdenären uttryckligen eller genom sitt beteende erkänner skulden. Borgenären kan avbryta preskriptionstiden genom att vända sig till

myndigheterna i syfte att få fordran indriven. Ett formfritt krav på betalning är således inte tillräckligt för att preskriptionstiden skall avbrytas.

Danmark

Den danska lagen om skuldebrev (lov om gjeldsbreve 13.4.1938 nr 146, bekendtgørelse 23.9.1986 nr 669) liknar likaså lagarna i de övriga nordiska länderna. Lagen om kreditavtal (lov om kreditaftaler 13.6.1990 nr 398), som grundar sig på EG:s konsumentkreditdirektiv, gäller främst sådana krediter som konsumenterna erhåller av näringsidkare, men lagen innehåller också stadganden om kreditköp mellan näringsidkare.

Den danska regleringen av *borgen* är lika knapphändig som den norska. Om flera borgensmäns solidariska ansvar och de solidariska borgensmännens regressrätt stadgas i lagen om skuldebrev. Stadgandet har samma innehåll som i de övriga nordiska länderna. Regleringen av *pantsättning* är också obetydlig. Femte bokens VII kap. i den danska lagen (Danske Lov, 5. Bog Cap VII) innehåller stadganden som närmast gäller vård av panten, verkningarna av att panten skadas och förmånsrättsordningen. Några stadganden om generell pantsättning finns inte. I rättegångslagen (retsplejelov) stadgas om försäljning av panter.

Allmänna stadganden om *preskription av fordringar* finns i XIV kapitlet i femte boken av den danska lagen. Den allmänna preskriptionstiden är 20 år från fordrans tillkomst. Lagen om preskription av vissa fordringar (lov om forældelse af visse fordringer 22.12.1908 nr 274) innehåller en kortare fem års preskriptionstid, som gäller bl.a. en fordran som grundar sig på köp av lösöre. Fem års preskriptionstiden börjar löpa när fordran förfaller till betalning. Den allmänna preskriptionstiden avbryts när galdenären erkänner skulden eller när borgenären påminner honom om fordran. Borgenärens formfria påminnelse är emellertid inte tillräcklig för att den särskilda preskriptionstiden på fem år skall avbrytas, utan borgenären måste driva in fordran på rättslig väg.

Europeiska unionen

Europeiska unionen saknar sådan lagstift-

ning som skulle reglera kreditgivning i allmänhet eller andra frågor i anslutning till skuldförhållanden, såsom säkerheter eller preskription. Vissa krediter som erbjuds konsumenterna regleras i rådets konsumentkreditdirektiv samt i ett direktiv (90/88/EEG) som ändrade konsumentkreditdirektivet. Direktivet innehåller stadganden om bl.a. meddelande av den effektiva räntan, ett kreditavtals form, återtagande av en vara och uppgörelse, konsumentens rätt att göra invändningar mot den till vilken fordran överlåtits samt övervakning av kreditgivarna, behandling av klagomål och konsumentupplysning. I ändringsdirektivet finns exakta stadganden om hur den effektiva räntan uträknas.

Den reglering som direktivet förutsätter har genomförts i Finland genom en ändring av 7 kap. konsumentskyddslagen. Ändringen trädde i kraft i början av år 1994.

Förenta Nationerna

Förenta Nationernas konvention om preskription vid internationella köp av lösöre (14.6.1974, ändrad 11.4.1980) innehåller stadganden om preskriptionstiden för fordringar mellan köparen och säljaren, om avbrytande av preskriptionstiden och om verkningarna av preskriptionen. Preskriptionstiden enligt konventionen är i regel fyra år från fordrans tillkomst. Konventionen gäller inte alla former av handel; t.ex. konsumentköpen faller utanför dess tillämpningsområde. Finland har inte ratificerat konventionen.

1.4. Bedömning av nuläget

Allmänt

Frigörelsen av penningmarknaden på 1980-talet ledde till att ett aktivt utbud av krediter ökade avsevärt. Kreditinstituten tog i bruk nya marknadsföringsmetoder och sätt att bevilja krediter på, vilket ledde till att det blev lätt och gick snabbt att erhålla kredit. Olika kontokrediter ökade samtidigt som de elektroniska betalningsmedlen blev allt vanligare. Det var lätt att få kredit också utan säkerhet. Den ekonomiska depression som följde kort efter avregleringen och den plötsliga och kraftiga ökningen av arbetslösheten som hängde samman

särskilt med den, den förlamade bostadshandeln samt de kraftigt sjunkande bostadspriserna har kastat över ända åtskilliga gäldenärernas planer på hur krediterna skall skötas. Gäldenärernas betalningssvårigheter har också lett till att borgensmännen och de personer som satt sin egendom i pant för någon annans skuld allt oftare blir betalningsskyldiga. Konkurserna som under de senaste åren kraftigt ökat har för många del också lett till ett säkerhetsansvar, eftersom det särskilt i mindre företag har varit vanligt att företagarens släktingar har borgat för företagets skulder eller pantsatt egendom till säkerhet för skulderna.

Det svåra ekonomiska läget har lyft fram flera problem som har gett anledning att utveckla lagstiftningen om kreditförhållanden.

Säkerheter

I praktiken har problemen med hänsyn till borgensförbindelser och panter ofta angått avsaknaden av riktig och tillräcklig information. Också riksdagen har fäst uppmärksamhet vid detta spörsmål. I sitt svar på regeringens proposition med förslag till lag om skuldsanering för privatpersoner (RP 183/1992 rd) förutsatte riksdagen att regeringen separat drar försorg om att borgensmannens ställning görs skäligare genom att borgensmäns informations-skyldighet och aktsamhetsförpliktelser ökas.

T.ex. har de borgensförbindelser som bankerna i dagens läge fordrar nästan utan undantag karaktären av proprieborgen och ansvaret är solidariskt, om det finns flera borgensmän. Betydelsen av dessa begrepp är särskilt för privatpersoner ofta oklar. Ansvaret kan därför ha uppfattats vara mera inskränkt än vad det i själva verket är. Det har t.ex. kunnat vara en överraskning för borgensmannen att skulden direkt kan drivas in av honom, trots att gäldenären har tillräckligt med utmättningsbar egendom för betalning av skulden. När det har varit fråga om flera borgensmän, kan situationen ha varit den att de trott att de ansvarar endast för den andel av skulden som faller på var och en borgensmans lott, om skulden hade delats enligt antalet borgensmän.

Borgensmannen eller den utomstående pantsättaren är ofta en närstående person till gäldenären. På grund av de känslomässiga band som ingår i ett släkt- eller vänskapsförhållande är det ofta svårt för den som ställer en

säkerhet att på eget initiativ av gäldenären ta reda på dennes ekonomiska situation. En privatperson saknar i regel andra medel för att utreda gäldenärens betalningsförmåga. Dock har den person som ställer en säkerhet ett likadant behov som kreditgivaren av att få information om betalningsförmågan för att han skall kunna bedöma den risk som anknyter till borgens- eller pantsättningsförbindelsen.

En borgensförbindelse eller en pant kan också användas som säkerhet på så sätt att ansvaret inte individualiseras, utan att säkerheten täcker gäldenärens alla förbindelser gentemot borgenären och alltså också de förbindelser som senare uppstår (generell säkerhet). En generell säkerhetsförbindelse kan vara obegränsad förutom till sitt ansvarsbelopp också till sin giltighetstid. Missförhållanden har uppstått också när generella säkerheter har använts. Bankerna har t.ex. använt sig av standardvillkor om generella säkerheter i samband med att de beviljat enskilda krediter utan att de förklarar förbindelsens betydelse och omfattningen av pantansvaret för en utomstående pantsättare. Eventuellt har förbindelsens verkliga innehåll blivit klart för pantsättaren först i det skedet när den ursprungliga krediten har betalats, men banken vägrar återlämna panten genom att åberopa en ny kredit som beviljats gäldenären.

I fråga om en generell borgen ansvarar borgensmannen med hela sin utmättningsbara egendom för de skulder vars belopp han inte känner till på förhand och vars uppkomst han inte kan påverka. Även om borgensmannen skulle vara på det klara med betydelsen av sin förbindelse, kan ett helt obegränsat ansvar för en annan persons skulder bli oskäligt begrundande för honom.

Karaktéristiskt för en generell säkerhet är att säkerhetsansvaret kan ökas utan medverkan av borgensmannen eller pantsättaren. Även om ansvaret är begränsat till sitt totala belopp eller till sin giltighetstid, kan beviljandet av en ny kredit utan samtycke av den som ställt säkerheten leda till ett resultat som på grund av ändrade förhållanden är oskäligt för honom. Det kan inte anses vara skäligt att en person som borgat för sin makes skulder också efter en äktenskapsskillnad och utan samtycke skulle ansvara för nya skulder som beviljats den före detta maken.

Konsumentklagonämnden behandlar också tvister som har sitt ursprung i kreditavtal, om

fråga är om en kredit som beviljats en fysisk person för privata ändamål. Frågor som gäller säkerhetsförbindelser faller däremot utanför nämndens behörighet. Detta har upplevts som en olägenhet bl.a. på grund av att ett kreditavtal och en förbindelse som gäller en säkerhet för skulden hänger samman med varandra. Det kan inte motiveras att nämnden t.ex. kan bedöma om ett villkor i kreditavtalet är skäligt med hänsyn till huvudgäldenären och på dennes begäran, men att nämnden inte kan behandla samma fråga med hänsyn till borgensmannen, även om borgensmannen har blivit tvungen att betala skulden.

Överlåtelse av fordran

När den kredit som köparen erhåller grundar sig på en sådan reglering mellan säljaren och en utomstående finansiär som gäller finansieringen av säljarens försäljningsverksamhet, är köparens ställning enligt 7 kap. 13 § konsumentskyddslagen till följd av ett fel i säljarens prestation oberoende av vem av parterna i finansieringsregleringen som formellt är borgenär.

I praktiken har regleringen visat sig vara otillräcklig för att trygga köparens ställning i en sådan situation där säljaren förfar felaktigt utan direkt anknytning till köpeavtalet, men i strid med villkoren i finansieringsavtalet mellan säljaren och finansiären.

Problem har uppstått särskilt i fråga om sådana avbetalningsköp av bilar där säljaren förbehåller sig äganderätten till bilen tills köpesumman har betalats. Också om avbetalningsavtalet har överlåtits till finansieringsbolaget har det inte varit kutym att överlåta äganderätten till föremålet för köpet, utan äganderätten har förblivit hos säljaren. När köparen har informerats om överlåtelsen av avtalet, har han uppmanats att erlagga finansieringsbolaget betalningsposterna. I meddelandet om överlåtelsen har de övriga verkningar som överlåtelsen har på det ursprungliga avtalsförhållandet i allmänhet inte angetts.

I finansieringsavtalen kan man avtala om olika arrangemang för det fall att köparen försummar sin betalningsskyldighet. Finansieringsbolaget har eventuellt förbehållit sig ensamrätten att återta varan, men bolaget kan också uttryckligen ha avtalat om att säljaren drar försorg om återtagandet och om att

uppgörelsen företas. Om säljaren i strid med finansieringsavtalet återtar varan, har köparen i regel inte anledning att misstänka att säljaren, som i registerutdraget antecknats som fordonets ägare, inte heller har rätt att återta varan. Om säljaren inte på behörigt sätt lämnar finansieringsbolaget redovisning för prestationerna, uppstår frågan om finansieraren fortsättningsvis kan kräva köpesumman av köparen trots att köpet till följd av återtagningen har hävts och fordonet har återlämnats till säljaren.

Ett liknande problem kan uppstå, om avbetalningsköpet på annat sätt hävs genom ett avtal mellan säljaren och köparen. Köpare som råkat i betalningssvårigheter erbjuder sig ofta att frivilligt returnera fordonet till säljaren. Ett mycket vanligt förfarande som finansierarna i praktiken har godkänt är ett byte av fordon under den tid avbetalningsköpet är i kraft. Bytet sker på så sätt att det delvis obetalda fordonet används som föremål för byte och säljaraffären förbinder sig att av finansieringsbolaget lösa in köparens utestående skuld.

I rättspraxis, t.ex. i högsta domstolens avgörande 1992:72, har man ansett att en hävning av avtalet mellan säljaren och köparen inte fritog köparen från att betala köpesumman till den till vilken fordran överlätits (finansieringsbolaget), eftersom köparen hade fått ett meddelande om överlåtelsen och om att betalningarna var giltiga endast om de gjordes till den till vilken fordran överlätits. Högsta domstolen stödde sitt avgörande på 29 § lagen om skuldebrev. Enligt detta lagrum är en betalning som gäldenären efter överlåtelsen av ett enkelt skuldebrev erlägger överlåtaren giltig, förutom i de fall att gäldenären visste eller borde ha vetat att överlåtaren inte längre var berättigad att uppbära betalning.

Det kan vara oskäligt att i fråga om finansieringsarrangemang tillämpa detta stadgande i lagen om skuldebrev. Konsumenten känner inte till villkoren i finansieringsavtalet och han kan inte nödvändigtvis sluta sig till att den rätt att återta varan som säljaren enligt avbetalningsavtalet har inte längre är i kraft. Konsumenten, som har grundad anledning att lita på säljaraffären, blir tvungen att bära risken för att säljaren inte iakttar finansieringsavtalet.

Preskription av fordran

Den allmänna tio års preskriptionstiden

tillämpas i allmänhet på preskription av fordringar som grundar sig på konsumentavtal. En så lång preskriptionstid blir lätt problematisk, om en näringsidkare som förhållit sig passiv först många år senare börjar driva in sin fordran. Om avtalshandlingarna inte finns kvar eller om avtalet har varit muntligt, är det ytterst svårt för konsumenten att reda ut om t.ex. grunderna för räkningen eller de debiterade beloppen är avtalsenliga. Oklarheter kan också uppstå i fråga om huruvida indrivningen är befogad. I normala fall har konsumenten inte anledning eller alltid ens möjligheter att för säkerhets skull spara kvittona i tio år. Utan ett kvitto är det dock svårt att bestrida ett sådant krav på betalning som grundar sig på en prestation som erhållits, även om räkningen har betalats som sig bör flera år tidigare.

I näringsverksamhet kan man förutsätta en skälig snabbhet i fråga om indrivning av fordringar. En preskriptionstid som skulle vara avsevärt kortare än för närvarande kan inte anses orsaka olägenheter för sådana näringsidkare som på ett tillfredsställande sätt sköter sin affärsverksamhet.

2. Propositionens mål och de viktigaste förslagen

2.1. Allmänt

Avsikten med propositionen är att i kreditförhållanden förbättra ställningen för den som är svagare med hänsyn till kunskaper och ekonomisk ställning. Avsikten är också att öka möjligheterna att få en sådan tvist som har sitt ursprung i kreditförhållanden löst i ett förfarande utanför domstolarna.

2.2. Säkerheter

Nya stadganden som syftar till att förbättra ställningen för en borgensman eller en person som ingått en pantsättningsförbindelse föreslås med stöd av de skäl som anges i punkt säkerheter i avsnitt 1.4. Den föreslagna regleringen skall vara tvingande till förmån för den fysiska person som ingått borgens- eller pantsättningsförbindelsen. Stadgandena skall vara dispositiva när de tillämpas på juridiska personer. Det har inte ansetts att de juridiska personerna behöver det skydd som tvingande

stadganden erbjuder, eftersom de säkerheter som de juridiska personerna ställer vanligtvis anknyter till den egentliga verksamhet som samfundet eller stiftelsen i fråga bedriver.

I propositionen föreslås att kreditgivarens skyldighet att lämna information utökas. Innan en borgens- eller pantsättningsförbindelse ingås skall kreditgivaren för borgensmannen eller pantsättaren reda ut förbindelsens innehåll och rättsliga betydelse. Avsikten med detta är att man tillförsäkrar att borgensmannen eller pantsättaren i god tid får en riktig uppfattning både om omfattningen av sitt ansvar och om förutsättningarna för dess uppkomst. T.ex. bankerna använder i allmänhet sådana standardformulär för förbindelserna som de uppgjort på förhand. Vid underskrivandet finns det inte alltid tillräckligt med tid för att fördjupa sig i texten på blanketten och det kan vara svårt att förstå texten, eftersom de rättsliga begrepp som anknyter till säkerheterna är från förr obekanta för många. Genom att informationsskyldigheten utökas kan man undvika att det på grund av missförstånd uppstår oväntade och oskäliga situationer för den som ställer säkerhet.

Enligt förslaget skall kreditgivaren dessutom ge information om sådana omständigheter som gäller betalningsförmågan hos den som ansöker om kredit. Också denna information skall ges innan förbindelsen ingås, eftersom den kan ha inverkan när ett beslut fattas av borgensmannen eller av den person som ingår en pantsättningsförbindelse för någon annans skuld.

I propositionen förutsätts att den som ansöker om kredit på förhand meddelas att information om betalningsförmågan lämnas ut. Om sökanden inte vill att informationen lämnas ut, kan han förhindra detta genom att dra tillbaka sin ansökan eller genom att skaffa någon annan säkerhet.

Om skyldigheten att lämna information försummas och detta kan anses ha haft inverkan på ingåendet av borgens- eller pantsättningsförbindelsen, kan förbindelsen enligt förslaget jämkas. En utgångspunkt för jämkningen skall vara en bedömning av om förbindelsen skulle ha ingåtts eller med vilka villkor eller under vilka förutsättningar den skulle ha ingåtts, om den riktiga informationen hade varit känd.

I propositionen föreslås också nya stadganden om generella säkerheter. Avsikten med dessa stadganden är en strävan att förhindra sådana olägenheter som visat sig när sådana säkerheter använts. Stadgandena skall inte gäl-

la en sådan generell pantsättningsförbindelse som gäldenären själv ingått. Gäldenären är inte i behov av ett sådant skydd som eftersträvas med regleringen, eftersom pantansvaret inte kan växa utan att han vill eller vet det.

Enligt förslaget skall ansvarets maximibelopp och förbindelsens giltighetstid bestämmas i fråga om en generell borgensförbindelse eller i fråga om en sådan generell pantsättningsförbindelse som någon annan än gäldenären själv ingår. Sådana generella säkerhetsförbindelser utan begränsningar som strider mot stadgandena skall vara ogiltiga, om borgensmannen eller den som lämnat panten är en fysisk person. En juridisk person skall också i fortsättningen kunna förbinda sig till ett obegränsat ansvar.

Den som ställer en generell säkerhet har enligt propositionen också rätt att låta bli att godkänna att sådana nya krediter beviljas som skulle falla inom ramen för hans ansvar, om en ökning av ansvaret till följd av ändrade förhållanden vore oskälig ur hans synvinkel.

För att den som ställer en generell säkerhet skall få behövlig information om eventuella förändringar i ansvaret under den tid som förbindelsen är i kraft, föreslås att kreditgivaren skall vara skyldig att lämna information även om detta. Enligt förslaget kan parterna komma överens om att den som ställt en säkerhet alltid särskilt informeras om att en ny kredit har beviljats. Om man inte har avtalat om ett sådant förfarande, skall kreditgivaren med sex månaders mellanrum skriftligen informera om ansvarets totalbelopp.

2.3. Överlåtelse av fordran

I punkt överlåtelse av fordran i avsnitt 1.4. har de orsaker angivits som motiverar att 7 kap. konsumentskyddslagen kompletteras på så sätt att konsumenten tillförsäkras en bättre ställning än förr, när en fordran som gäller köpesumman överläts till finansören av kreditköpet. I förslaget har man eftersträvat att beakta finansieringsavtalens rikedom i fråga om deras form, gällande praxis samt den princip som redan framgår av kapitlets 13 § om att säljaren och finansören i vissa situationer av avtalsbrott i förhållande till konsumenten likställs med varandra.

Enligt det föreslagna stadgandet kan konsumenten också gentemot finansören åberopa att

säljaren har återtagit varan eller företagit en uppgörelse eller att han i övrigt med säljaren har avtalat om att köpet hävs, om inte konsumenten på ett giltigt sätt har informerats om begränsningarna i säljarens bestämmanderätt. Om kreditgivaren vill säkra sig om att de överlåtna rättigheterna kan utövas, skall han dra försorg om att också konsumenten i tid och på ett tydligt sätt informeras om överlåtelsens verkningar. Om föremålet för köpet är t.ex. en bil, motorcykel eller båt, som skall antecknas i ett register som en myndighet för, skall kreditgivaren dessutom dra försorg om att fordonet registreras i hans eget namn. Konsumenten får således lita på att t.ex. en säljare, som i bilregistret antecknats som ägare, trots överlåtelser och i enlighet med det ursprungliga avtalet har rätt att återta fordonet samt rätt att med köparen avtala om att bilen returneras och köpet hävs.

Avsikten med stadgandet är att skydda konsumentköparens goda tro. En konsument som också annars känt till rättsverkningarna av överlåtelser kan inte åberopa säljarens förfarande, även om finansären har försummat de åtgärder som förutsätts i stadgandet. Enligt förslaget är kreditgivaren skyldig att bevisa vad konsumenten i själva verket visste.

2.4. Preskription av fordran

I propositionen föreslås att en särskild tre års preskriptionstid införs för sådana fordringar som näringsidkarna har gentemot konsumenterna. Avsikten är att undvika ur konsumentens synvinkel oskäligt försenade och samtidigt ofta oklara indrivningar. Den föreslagna tiden har ansetts vara tillräckligt lång med hänsyn till näringsidkarna, eftersom det existerar också kortare preskriptionstider än tre år för flera fordringar.

Enligt förslaget skall preskriptionstiden kunna avbrytas på samma sätt som den allmänna preskriptionstiden på tio år, dvs. genom en formfri betalningspåminnelse eller uppmaning att betala. Vid preskriptionstidens avbrott börjar en ny tre års preskriptionstid löpa som på motsvarande sätt kan avbrytas formfritt. Den föreslagna preskriptionstiden skall gälla förutom krediter också näringsidkares fordringar som grundar sig på andra avtal om konsumtionsnyttigheter. På grund av detta föreslås att stadgandet tas in i 11 kap. konsumentskydds-

lagen. Förslaget skall dock inte gälla sådana fordringar som preskriberas enligt särskilda preskriptionsstadganden i annan lagstiftning.

2.5. Påföljder vid konsumentens avtalsbrott

I propositionen föreslås tillägg till 7 kap. 16 § konsumentskyddslagen. Avsikten är att stadgandet bättre än tidigare skall kunna tillämpas också på krediter som kreditinstitut beviljar.

Enligt förslaget kan kreditgivaren kräva återbetalning av krediten eller göra någon annan särskild påföljd gällande också till följd av något annat sådant avtalsbrott än betalningsdröjsmål som konsumenten gjort sig skyldig till. En förutsättning skall emellertid vara att avtalsbrottet är väsentligt. Särskilt uppsägning av banklån är en mycket sträng påföljd för konsumenten. Det är inte skäligt om en uppsägning kunde ske också vid ett ringa avtalsbrott.

En grund för ett krav på återbetalning kan t.ex. vara att värdet av en säkerhet för ett lån har minskat avsevärt på grund av konsumentens åtgärder. I fråga om banklånen är säkerheterna i allmänhet av central betydelse i kreditavtalet och en avsevärd minskning i säkerhetens värde kan ur kreditgivarens synvinkel vara en allvarligare händelse än ett betalningsdröjsmål.

För närvarande kan ett krav på återbetalning göras gällande omedelbart när gäldenären har meddelats kravet. Detta kan inte anses vara skäligt för konsumenten, utan han borde ges en tid för att vidta arrangemang under vilken han genom att rätta till avtalsbrottet ännu kunde undvika de grövre påföljderna. Det föreslås att ett krav på återbetalning i allmänhet får göras gällande tidigast fyra veckor från att ett meddelande om kravet lämnats eller sänts till konsumenten. En kortare tid på två veckor skall vara tillåten när konsumenten redan tidigare fått en anmärkning om betalningsdröjsmålet eller något annat avtalsbrott. Kravet på återbetalning förfaller, om konsumenten inom den angivna tiden betalar det försenade beloppet eller rättar till ett annat avtalsbrott.

3. Propositionens verkningar

3.1. Ekonomiska verkningar

Propositionen har inga verkningar på den

offentliga ekonomin. Den föreslagna skyldigheten för kreditgivarna att lämna information kan leda till ett behov av att öka utbildningen av kreditinstitutens personal och ändra förfarandena i samband med kreditgivning. Eventuellt måste också de blanketter för förbindelser och meddelanden som varit i kreditgivarnas bruk förnyas. Behovet av ändringar och kostnaderna som föranleds av ändringarna torde emellertid bli ringa, eftersom förslagen på många punkter motsvarar de administrativa anvisningar som redan tidigare givits.

3.2. Verkningar i fråga om organisation och personal

En utvidgning av konsumentklagonämndens behörighet förutsätter inte några ändringar i nämndens nuvarande indelning i sektioner eller i medlemmarnas sammansättning. Nämnden fick den 20 januari 1994 en ny sektion. När medlemmarna i sektionen tillsattes beaktades sakkännenheten inom bank- och finansieringsbranschen. Också de ärenden som gäller säkerhetsförbindelser kan bra behandlas av denna sektion. En uppskattning är att antalet ärenden som rör säkerheter och som förs till behandling i nämnden inte kommer att vara så stort att detta skulle vara av väsentlig betydelse för det totala antalet klagomål som förs till nämnden. Reformen kan därför genomföras utan att personalen vid nämnden till följd av detta behöver ökas.

4. Beredningen av propositionen

Justitieministeriet tillsatte den 3 april 1991 en kommission som fick i uppgift att utreda vilka ändringar som den europeiska integrationen kräver att görs i den lagstiftning och de författningar på lägre nivå som gäller konsumentkrediter samt att utreda övriga behov av ändringar i lagstiftningen om konsumentkrediter. Kommissionen beredde två delbetänkanden och ett slutbetänkande (komm.bet. 1993:7).

Kommissionens första delbetänkande om vilka lagändringar som föranleds av EES-avtalet blev klart i november 1991. Den lag om

ändring av 7 kap. konsumentskyddslagen (85/93) och den lag om ändring av 1 a § och 9 § lagen om avbetalningsköp (86/93) som grundar sig på betänkandet trädde i kraft den 1 januari 1994.

Kommissionens andra delbetänkande om kvittning blev klart i september 1992. På betänkandet grundar sig lagen om ändring av lagen om depositionsbankernas verksamhet (866/93) och lagen om ändring av lagen om andelslag (867/93). Lagarna trädde i kraft den 1 november 1993.

Kommissionens slutbetänkande blev klart i mars 1993. I sitt slutbetänkande föreslog kommissionen nya stadganden om marknadsföring av krediter, kreditgivarens allmänna skyldigheter, diskriminering i fråga om kreditvillkor, konsumentens rätt att frånträda ett kreditavtal, konsumentens ställning i förhållande till en finansiär av ett kreditköp, bestämmande av betalningstidpunkten, förutsättningarna för ett krav på återbetalning av en kredit samt indrivningsverksamhet. En övre gräns föreslogs för kontoinnehavarens ansvar för obehörig användning av kredit- eller bankkort. Det föreslogs att en borgensmannens eller pantsättares ställning förbättras genom att kreditgivarens skyldighet att lämna information utökas och genom att användningen av sådana generella säkerheter förbjuds i fråga om vilka ansvarets maximibelopp och förbindelsens giltighetstid inte har begränsats. Preskriptionstiden för konsumentfordringar föreslogs bli förkortad till tre år. Dessutom föreslogs i betänkandet att lagstiftningen ändras så att det blir möjligt att föra kreditupplysningsregister med bredare informationsinnehåll än för närvarande.

Betänkandet sändes på remiss till de myndigheter och till de organisationer för näringslivet och för konsumenterna vars verksamhetsfält berörs av förslagen. Sammanlagt 35 instanser gav ett utlåtande och ett sammandrag av dem har utarbetats vid justitieministeriet. Som en helhet sett fick betänkandet inte något klart understöd, utan remissinstansernas ställningstaganden varierade från förslag till förslag. En del av förslagen fick mycket omfattande understöd. Till dessa hör en förbättring av borgensmannens och pantsättares ställning, konsumentens rättigheter i förhållande till finansiären av ett kreditköp, en del av förslagen om krav på återbetalning av en kredit, en förkortning av preskriptionstiden för en konsument-

fordran samt regleringen av indrivningsverksamheten. Inställningen till förslagen om diskriminering i fråga om kreditvillkor, återkallande av en kredit och en övre gräns för bank- eller kreditkortsansvaret var däremot allmänt negativ eller reserverad. Andra förslag fick både understöd och motstånd. Mest kontroversiell uppfattades frågan om en utvidgning av kreditupplysningsregistren vara. Åsikterna för och emot var nästan lika många.

Beredningen av lagförslaget fortsatte som tjänsteuppdrag vid justitieministeriet. Den fortsatta beredningen begränsades i detta skede till de förslag av kommissionen som allmänt fick understöd av remissinstanserna och vars verkligande ansågs brådskande. Vid beredningen av propositionen har man försökt beakta de anmärkningar i utlåtandena som framförts om förslagets detaljer.

5. Andra omständigheter som inverkar på propositionens innehåll

Vid justitieministeriet bereds ett förslag till lagstiftning om bostadsköp. I förslaget ingår även en utvidgning av konsumentklagonämndens behörighet till tvister om bostadsköp. Regeringens proposition torde kunna avlåtas till riksdagen inom en nära framtid. Därför är det möjligt att det förslag till ändring av lagen om konsumentklagonämnden som ingår i propositionen om bostadsköp behandlas i riksdagen samtidigt som det förslag till ändring av 1 § lagen om konsumentklagonämnden som ingår i denna proposition. Om det förslag som ingår i denna proposition godkänns senare än förslaget i propositionen om bostadsköp, måste ordalydelsen i lagens 1 § i denna proposition ändras.

DETALJMOTIVERING

1. Lagförslagen

1.1. Handelsbalken

10 kap. Om pant och borgen

14 §. Enligt 1 mom. förpliktas kreditgivaren att lämna en borgensman eller en pantsättare information om sådana omständigheter som kan vara av betydelse när en borgen skall ställas eller en pantförskrivning skall ske. Informationen skall därför lämnas redan innan borgens- eller pantsättningsförbindelsen ingås.

Kreditgivaren skall för borgensmannen eller pantsättaren först och främst reda ut förbindelsens innehåll och rättsliga betydelse. Skyldigheten att lämna information gäller till denna del alla säkerhetsförbindelser. Innehållet och den rättsliga betydelsen av en pantsättningsförbindelse skall således redas ut också för en gäldenär som pantsätter sin egendom till säkerhet för skulden. Pantsättaren skall informeras om bl.a. under vilka förutsättningar kreditgivaren kan vidta åtgärder för att få panten såld. Är det fråga om proprieborgen, såsom fallet ofta är i praktiken, skall man göra klart för borgensmannen att han kan krävas på betalning genast när skulden har förfallit till betal-

ning. För den som gått i laga borgen skall på motsvarande sätt redas ut förutsättningarna för när en betalningsskyldighet uppkommer. Både borgensmannen och pantsättaren skall informeras om sin regressrätt gentemot huvudgäldenären. Om flera personer har ingått en borgens- eller pantsättningsförbindelse skall kreditgivaren dessutom lämna information om hur deras inbördes ansvar bestäms.

Om det ansvar som förbindelsen täcker inte anges i förbindelsen (generell säkerhet), skall kreditgivaren särskilt vinnlägga sig om att borgensmannen eller pantsättaren informeras om förbindelsens betydelse och ansvarets omfattning.

Dessutom skall kreditgivaren ge upplysningar om sådana omständigheter i anslutning till betalningsförmågan hos den som ansöker om kredit som kan uppskattas vara av betydelse för borgensmannen eller pantsättaren. Av betydelse är t.ex. upplysningar om hur stora och regelbundna sökandens inkomster är samt om eventuella betalningsstörningar och sådana obetalda krediter som sökanden tidigare beviljats. Innan information lämnas om betalningsförmågan hos den som ansöker om kredit, skall kreditgivaren enligt stadgandet informera sökanden om detta. Om den som ansöker om

kredit inte vill att upplysningar ges, kan han förhindra detta genom att återkalla ansökan om kredit eller skaffa någon annan säkerhet.

Om kreditgivaren försummar att lämna information på det sätt som anges i 1 mom. kan försummelsen enligt 2 mom. leda till jämkning av säkerhetsförbindelsen. Jämkning kommer i fråga, om det kan anses att kreditgivarens försummelse har inverkat på att förbindelsen gavs. Om borgensmannen eller pantsättaren själv är medveten om de omständigheter som kreditgivaren borde ha informerat om, har hans avgörande inte påverkats av kreditgivarens försummelse, vilket leder till att förbindelsen på denna grund inte kan jämkas.

Vid jämkningen skall beaktas hur försummelsen kan anses ha inverkat på beslutsfattandet hos den som ingick förbindelsen. Om flera borgensmän inte har informerats om att ansvaret är solidariskt, kan förbindelsen jämkas på så sätt att ansvaret delas enligt huvudtalet. Om betydelsen av en generell säkerhet inte har utretts, kan ansvaret begränsas till att gälla endast sådana skulder som borgensmannen eller pantsättaren var medveten om. Också den övre gränsen för förbindelsens ansvarsbelopp kan sänkas. Borgensmannen eller pantsättaren kan också helt och hållet befrias från förbindelsen, om det är uppenbart att han inte alls skulle ha ingått förbindelsen, om han hade fått de uppgifter som sig bör.

I 3 mom. stadgas om kreditgivarens skyldighet att under kredittiden lämna information. Enligt momentet skall borgensmannen och den som ingått en pantsättningsförbindelse för någon annans skuld informeras om huvudgäldenärens dröjsmål med betalningen. Borgensansvaret eller ansvaret med stöd av pantsättningen kan enligt den ingångna förbindelsen också täcka skuldens ränta och dröjsmålsränta. En upplysning om gäldenärens dröjsmål är bl.a. därför viktig för den som ställt säkerhet. Genom att betala det försenade beloppet kan han hindra att räntan växer och att hans ansvar ökar.

Enligt stadgandet kan kreditgivaren låta bli att informera om ett kortvarigt dröjsmål, dvs. ett dröjsmål som varar kortare tid än en månad, utan att han drabbas av ofördelaktiga påföljder. Om däremot information inte lämnats om ett dröjsmål som varat en månad, förlorar kreditgivaren sin rätt att med stöd av borgens- eller pantsättningsförbindelsen kräva ränta, dröjsmålsränta eller någon annan mot-

svarande tidsbunden gottgörelse för det försenade kreditbeloppet. Sådana påföljder vid dröjsmålet kan kreditgivaren kräva enligt momentet först från och med den dag när ett meddelande om gäldenärens dröjsmål lämnats eller avsänts till den som ställt säkerhet.

De upplysningar som avses i 1 mom. om betalningsförmågan hos den som ansöker om kredit och i 3 mom. om försummelser med betalningen faller i normala fall inom ramen för den sekretessplikt om vilken stadgas i kreditinstitutslagen eller inom ramen för de begränsningar i rätten att överlåta personkreditupplysningar om vilka stadgas i personregisterlagen (471/87). Paragrafen 4 mom. innehåller därför ett stadgande enligt vilket sådan information som avses i paragrafen skall lämnas borgensmannen eller pantsättaren oberoende av vad som stadgas i 94 § kreditinstitutslagen och 18 § 3 mom. personregisterlagen.

Enligt 5 mom. är paragrafens stadganden tvingande till förmån för en fysisk person som ingått en förbindelse. Paragrafens stadganden om kreditgivarens skyldighet att lämna information kan således inte åsidosättas genom avtal och påföljderna vid en försummelse av skyldigheten kan inte göras lindrigare, när borgensmannen eller pantsättaren är en fysisk person. När en juridisk person ställer säkerhet tillämpas stadgandena endast om parterna inbördes inte har kommit överens om något annat.

15 §. Med en generell säkerhet avses enligt en definition i 1 mom. en sådan borgens- eller pantsättningsförbindelse där det ansvar som förbindelsen täcker inte har individualiserats. Paragrafens stadganden tillämpas på en generell pantsättning endast när det är fråga om en pantsättningsförbindelse som någon annan än gäldenären själv ingått.

Om en generell säkerhet används, skall förbindelsen uppfylla de innehållsmässiga krav som uppställs i momentet. I förbindelsen skall ingå en övre gräns för ansvarets penningbelopp och förbindelsens giltighetstid. Den generella säkerheten täcker således till den övre gräns som antecknas i förbindelsen sådana ansvarsförbindelser som gäldenären ingått gentemot borgenären och som förfaller till betalning under säkerhetsförbindelsens giltighetstid.

Om ansvarets övre gräns eller förbindelsens giltighetstid i strid med momentet inte har antecknats i en förbindelse av en fysisk person, är en dylik förbindelse ogiltig enligt momentets

andra sats. Detta innebär att något ansvar inte uppstår för borgensmannen eller pantsättaren med stöd av förbindelsen. En juridisk person kan däremot ikläda sig också ett obegränsat säkerhetsansvar. Det allmänna jämkningsstadgandet i 36 § lagen om rättshandlingar på förmögenhetsrättens område ger vid behov en möjlighet att jämka en dylik förbindelse, om den är oskäligen.

Under förbindelsens giltighetstid kan de förhållanden som rådde när den generella säkerheten ställdes ändras, vilket kan leda till att en ökning av säkerhetsansvaret utan att borgensmannen eller pantsättaren kan påverka detta blir oskäligen ur hans synvinkel. Med stöd av dylika ändringar kan enligt 2 mom. den som ställt säkerhet bestämma att säkerhetsansvaret inte utan hans samtycke får ökas. De ändringar som avses i stadgandet kan gälla förutom borgensmannens eller pantsättarens egen också huvudgäldenärens ekonomiska situation, livssituation eller övriga omständigheter. Den som ställer säkerhet kan hindra att hans ansvar kommer att omfatta nya skulder som beviljas, t.ex. när han till följd av sjukdom eller arbetslöshet har råkat i betalningssvårigheter. Till följd av äktenskapsskillnad skall likaså en sådan person som ställt säkerhet för sin makes skulder kunna hindra en ökning av sitt ansvar. Om frågan är om en sådan generell säkerhet som ställts till förmån för ett affärsföretags skulder, kan sådana förändringar ske i företags verksamhet att det är motiverat att hindra att säkerhetsansvaret växer.

I 3 mom. stadgas om de meddelanden som en kreditgivare skall lämna om en generell säkerhets ansvarsbelopp. Kreditgivaren och den som ställer säkerhet kan inbördes avtala om det förfarande enligt vilket den som ställer säkerhet särskilt informeras om att sådana nya krediter beviljats som omfattas av säkerheten. Om ett sådant avtal inte har ingåtts, skall kreditgivaren enligt momentet med sex månaders mellanrum skriftligen informera borgensmannen eller pantsättaren om ansvarets totalbelopp vid tidpunkten i fråga. Ett meddelande skall lämnas också om det inte har skett några förändringar i ansvarsbeloppen.

Också stadgandena i 2 och 3 mom. är enligt 4 mom. tvingande till förmån för en naturlig person som ställt säkerhet. Genom avtal kan man således inte åsidosätta den rätt som borgensmannen eller pantsättaren enligt 2 mom. har att hindra att ansvaret ökas. Likaså

kan inte den skyldighet att lämna information som kreditgivaren enligt 3 mom. har minskas. I fråga om sådana säkerheter som juridiska personer ställt är regleringen dispositiv och parterna kan genom inbördes avtal också till denna del avvika från paragrafens stadganden.

1.2. Konsumentskyddslagen

7 kap. Konsumentkrediter

13 §. Det föreslås att till paragrafen fogas ett nytt 2 mom. i vilket regleras konsumentköparens rättigheter gentemot kreditgivaren i sådana fall där säljaren återtar varan eller där köpet på annat sätt hävs genom avtal mellan säljaren och köparen.

Om konsumenten har returnerat varan till säljaren, som krävt att varan återtas, eller om han har kommit överens med denne om att köpet på någon annan grund hävs, får han enligt det föreslagna stadgandet också gentemot den kreditgivare som finansierat köpet åberopa att en uppgörelse företagits på grund av återtagningen eller att köpet hävts.

Konsumenten saknar dock sådan rätt, om han i behörig ordning har fått information om begränsningarna i säljarens bestämmanderätt. Enligt 1 punkten kan inte konsumenten gentemot kreditgivaren åberopa säljarens förfarande, om kreditgivaren i tid och på ett tydligt sätt meddelat konsumenten att säljaren inte har någon rätt att återta varan eller någon annan rätt att förfoga över avtalet. I praktiken meddelas konsumenterna i samband med att avtalen överläts att betalningsposterna är giltiga endast när de erläggs till den till vilken avtalet överläts. Det föreslagna stadgandet innebär att konsumenten på ett tydligt sätt skall informeras också om övriga begränsningar i säljarens bestämmanderätt till följd av överlåtelsen, om kreditgivaren vill åberopa dem i förhållande till konsumenten.

Om föremålet för köpet är t.ex. ett sådant fordon eller en sådan båt som enligt lag skall registreras, krävs dessutom att kreditgivaren i registret har antecknats som ägare av varan.

Enligt 2 punkten i momentet får inte konsumenten åberopa säljarens förfarande, om kreditgivaren annars kan visa att konsumenten visste om begränsningarna i säljarens rättigheter. Kreditgivaren kan åberopa konsumentens faktiska vetskap också om han själv har för-

summat att vidta åtgärderna enligt 1 punkten. Avsikten med stadgandet är att förhindra att säljaren och köparen genom inbördes avtal på ett illojalt sätt försöker åsidosätta finansärens rättigheter.

16 §. Det föreslås att paragrafen kompletteras så att den kan tillämpas förutom på den försummelse av konsumentens betalningsskyldighet som för närvarande regleras i paragrafen, också på konsumentens övriga avtalsbrott. Ett krav på förtida betalning, en återtagning av varan eller någon annan särskild påföljd som grundar sig på avtalet kan enligt den kompletteringen som fogas till paragrafens 1 mom. grunda sig på ett annat avtalsbrott av konsumenten endast om avtalsbrottet är väsentligt.

Ett väsentligt avtalsbrott kan anses vara t.ex. att konsumenten genom sina egna åtgärder ger upphov till att värdet av skuldens säkerhet avsevärt minskar. En dylik åtgärd kan t.ex. vara att skadeförsäkringarna sägs upp för en fastighet eller för någon annan egendom som utgör säkerhet för skulden, om det har varit en förutsättning för att krediten beviljats att egendomen försäkras. Ett väsentligt avtalsbrott kan också anses vara att egendom undanhålls eller att någon annan åtgärd vidtas i syfte att undvika betalning av skulden eller att felaktiga eller vilseledande upplysningar ges om sådana omständigheter som påverkar beviljandet av krediten.

Paragrafens 2 mom. är till sitt innehåll identiskt med det gällande 2 mom. Ett sådant s.k. socialt prestationshinder som avses i stadgandet skall fortsättningsvis påverka endast konsumentens dröjsmål med betalningen, men inte påföljderna vid andra avtalsbrott. Momentets ordalydelse har preciserats för klarhetens skull.

Till 3 mom. har fogats nya stadganden om krav på återbetalning av en kredit. Om kreditgivaren med stöd av 1 mom. kräver betalning av en post som ännu inte har förfallit till betalning, får kravet på återbetalning göras gällande tidigast fyra veckor efter det ett meddelande om kravet lämnats eller sänts till konsumenten. Om konsumenten redan tidigare har fått en anmärkning om dröjsmålet med betalningen eller om något annat avtalsbrott, är fristen kortare, dvs. två veckor. Kreditgivaren skall vid behov kunna leda i bevis tidpunkten för när ett meddelande lämnats eller sänts. Meddelandet kan sändas till den adress som konsumenten senast uppgett för kreditgivaren.

Fristen förlängs inte av att konsumenten har underlåtit att meddela en eventuell adressförändring.

Kravet på återbetalning förfaller om konsumenten inom den tid som anges i stadgandet betalar det försenade beloppet. Om kravet på återbetalning är en följd av något annat väsentligt avtalsbrott, som på motsvarande sätt kan rättas till, förfaller kravet på återbetalning likaså, om förfarandet som står i strid med avtalet rättas till inom den angivna tiden.

11 kap. Särskilda stadganden

1 e §. I 1 mom. stadgas om preskription av en fordran som en näringsidkare har gentemot en konsument. En särskild tre års preskriptionstid föreslås. Stadgandet skall inte gälla konsumentens fordran gentemot en näringsidkare. På den tillämpas fortsättningsvis den allmänna tio års preskriptionstiden, om inte något särskilt stadgats om en kortare preskriptionstid.

Om fordran grundar sig på en överlåtelse av en konsumtionsnyttighet till konsumenten, börjar preskriptionstiden löpa när näringsidkaren har fullgjort sin prestationsskyldighet. I fråga om köp av konsumtionsvaror har säljaren i allmänhet fullgjort sin prestationsskyldighet när köparen har fått varan i sin besittning. I fråga om konsumenttjänster börjar preskriptionstiden på motsvarande sätt att löpa när den avtalade tjänsten utförts färdigt. I tjänsteavtal som är omfattande till sitt innehåll, såsom t.ex. i fråga om konsumententreprenader, kan man avtala om att en särskild mottagningssyn förrättas. Prestationsskyldigheten är härvid fullgjord när synen har förrättats. Till konsumentskyddslagen har genom en lag (16/94), som träder i kraft den 1 juli 1994, fogats stadganden om hur överlåtelse tidpunkten bestäms för konsumtionsvaror, vissa konsumenttjänster, leveranser av huselement samt entreprenader.

Om konsumenten har beviljats anstånd med betalningen eller kredit, börjar preskriptionstiden löpa när betalningen skall erläggas eller krediten förfaller till betalning. Preskriptionstiden för en kredit som skall betalas i poster börjar löpa särskilt för var och en post, när posterna förfaller till betalning.

Enligt det föreslagna stadgandet börjar preskriptionstiden löpa vid en senare tidpunkt

än enligt preskriptionsförordningen. I vissa slags avtal, t.ex. i långvariga kreditavtal, är det möjligt att den allmänna preskriptionstiden löper ut tidigare än den särskilda preskriptionstiden enligt propositionen. I momentets andra sats finns därför ett klargörande stadgande enligt vilket en fordran dock preskriberas senast efter den tid som anges i 1 § preskriptionsförordningen.

I 2 mom. stadgas om hur preskriptionstiden avbryts. Den avbryts när konsumenten har krävts på betalning eller han har påmint om den. Således avbryts preskriptionstiden när en ny räkning eller en betalningspåminnelse skickas till konsumenten. Betalningskravet eller betalningspåminnelsen kan också ha muntlig form. Också konsumentens egna åtgärder kan avbryta preskriptionstiden. Om konsumenten betalar en del av fordran eller ränta på den eller kostnader, avbryts preskriptionstiden. När preskriptionstiden har avbrutits börjar en ny tre års preskriptionstid löpa, som på motsvarande sätt kan avbrytas formfritt.

Enligt sista satsen i momentet skall näringsidkaren bevisa sitt påstående, om det uppstår en tvist om huruvida preskriptionstiden har avbrutits.

Avsikten är att paragrafens stadganden tillämpas endast på sådana fordringar som näringsidkarna har gentemot konsumenterna och i fråga om vilka den allmänna tio års preskriptionstiden gäller. Den föreslagna paragrafen åsidosätter inte de särskilda preskriptionsstadganden som finns i någon annan lagstiftning. Detta har för klarhetens skull nämnts i 3 mom.

1.3. Lagen om konsumentklagonämnden

1 §. Enligt det tillägg som föreslås till 1 mom. utökas konsumentklagonämndens behörighet till att gälla också vissa tvister i anslutning till borgens- och pantsättningsförbindelser. Enligt en ny 2 punkt i momentet har nämnden till uppgift att ge rekommendationer i tvister om sådana borgens- och pantsättningsförbindelser som fysiska personer har ingått till förmån för näringsidkare, när den som ingått förbindelsen i fråga för ärendet till nämnden för behandling. Till nämndens befogenhet hör således inte sådana säkerhetsförbindelser där borgenären är en privatperson och den som ställer en säkerhet en juridisk person. Till nämndens befogenhet

hör inte heller sådana av fysiska personer utfärdade förbindelser som har samband med utfärdarens näringsverksamhet. Nämnden kan t.ex. inte behandla ett tvistemål där det är fråga om en av en företagsägare utfärdad säkerhetsförbindelse som har samband med kredit som beviljats företaget.

Däremot har arten av det huvudskuldförhållande till vilket borgens- eller pantsättningsförbindelsen ansluter sig ingen betydelse. En kredit som beviljats en konsument eller en kredit som för näringsverksamhet beviljats en person eller ett samfund kan komma i fråga.

2. Ikraftträdande

Lagarna föreslås träda i kraft så fort som möjligt efter att de godkänts och blivit stadfästade. Avsikten med de föreslagna stadgandena om säkerheter är att förbättra en borgensmans och en pantsättares ställning genom att kreditgivarens skyldighet att lämna information utökas och genom att en oskälighets praxis av förbindelser hindras. Förslagen motsvarar i huvudsak gällande administrativa anvisningar. Därför är det inte nödvändigt med en övergångsperiod. Också de övriga stadganden som föreslås har inte ansetts ha sådana verkningar i fråga om kreditförhållandena eller avtalspraxis att en särskild övergångsperiod borde införas.

De föreslagna stadgandena skall enligt en huvudregel tillämpas på avtal och förbindelser som ingåtts efter att lagen trätt i kraft. Vissa av stadgandena som gäller säkerhetsförbindelser skall emellertid också tillämpas på förbindelser som ingåtts innan lagen trätt i kraft. Propositionens verkningar i fråga om gällande förbindelser behandlas nedan i avsnitt 3.

3. Lagstiftningsordning

Stadgandena om kreditgivarens skyldighet att lämna information under kreditförhållandets giltighetstid skall enligt förslaget också tillämpas på förbindelser som ingåtts innan lagen trätt i kraft. Kreditgivaren skall i alla kreditförhållanden informera borgensmannen och pantsättaren om gäldenärens dröjsmål med betalningen och med regelbundna mellanrum ge upplysningar om en generell säkerhetsansvarsbelopp. Man har ansett det vara möjligt

att i vanlig lagstiftningsordning stifta skyldigheten att lämna information, eftersom stadgandena härom inte påverkar innehållet i sådana förbindelser som ingåtts innan lagen trätt i kraft. Riksdagens grundlagsutskott har i sitt utlåtande (GrUU 3/1988 rd) ansett att gällande rättsförhållanden i vanlig lagstiftningsordning kan preciseras och kompletteras också genom retroaktiva stadganden, om inte man härigenom inför något väsentligt nytt i den materiella rätten.

Stadgandena om bestämmande av maximibeloppet och giltighetstiden för en generell säkerhet skall tillämpas på gällande förbindelser i det fall att ansvarsbeloppet för en sådan obegränsad generell säkerhetsförbindelse som ingåtts tidigare ökas efter att lagen trätt i kraft. I detta fall skall också det stadgande tillämpas enligt vilket den som ställt en generell säkerhet får hindra att hans ansvar utökas utan hans samtycke, om en ökning av ansvaret utan samtycke skulle vara oskäligt till följd av att förhållandena ändrats. I detta avseende påver-

kar stadgandena också gällande förbindelseförhållanden.

Avsikten med de tillämpliga stadgandena är att hindra att oskäliga säkerhetsförbindelser används. Sådana säkerhetsförbindelser som är obegränsade till sitt ansvarsbelopp och till sin giltighetstid kan anses vara oskäliga åtminstone när pantsättnings- eller borgensförbindelsen ingås av en fysisk person för någon annan persons eller ett samfunds skulder.

Riksdagens grundlagsutskott har i sina utlåtanden (GrUU 10/1973 rd, 3/1982 rd och 13/1986 rd) ansett att ett stadgande som möjliggör en jämkning av oskäliga avtalsvillkor i gällande avtal inte förutsätter den lagstiftningsordning som gäller för en grundlag, eftersom sådana villkor inte åtnjuter grundlagsskydd. På dessa grunder har det ansetts att de föreslagna stadgandena till alla delar kan stiftas i vanlig lagstiftningsordning.

Med stöd av vad som anförts ovan föreläggs Riksdagen följande lagförslag:

1.

Lag

om ändring av 10 kap. handelsbalken

I enlighet med riksdagens beslut

fogas till 10 kap. handelsbalken nya 14 och 15 §§ som följer:

10 kap.

Om pant och borgen

14 §

Innan en borgens- eller pantsättningsförbindelse ingås skall kreditgivaren för borgensmannen eller pantsättaren reda ut förbindelsens innehåll och rättsliga betydelse. Kreditgivaren skall också, efter att den som ansöker om kredit först har informerats om detta, redogöra för sådana omständigheter i anslutning till betalningsförmågan hos den som ansöker om kredit som kan anses vara av betydelse för borgensmannen eller för den som ingår en pantsättningsförbindelse för någon annans skuld.

Om kreditgivaren försummar att lämna sådan information som avses i 1 mom. och detta kan anses ha påverkat ingåendet av borgens-

eller pantsättningsförbindelsen, kan förbindelsen jämkas.

Kreditgivaren skall under kredittiden informera borgensmannen eller den som ingått en pantsättningsförbindelse för någon annans skuld om gäldenärens dröjsmål med betalning. Om något meddelande inte har lämnats om ett dröjsmål som varat en månad, får kreditgivaren med stöd av borgens- eller pantsättningsförbindelsen först från och med den dag då meddelandet lämnades eller sändes kräva ränta, dröjsmålsränta eller någon annan motsvarande tidsbunden gottgörelse för det försenade kreditbeloppet.

Sådan information som avses i denna paragraf skall lämnas borgensmannen eller pantsättaren utan hinder av vad som stadgas i 94 § kreditinstitutslagen (1607/93) och 18 § 3 mom. personregisterlagen (471/87).

Ett avtalsvillkor är ogiltigt, om det till nackdel för en fysisk person som ingått en borgens- eller pantsättningsförbindelse avviker från vad som stadgas i denna paragraf.

15 §

Om det ansvar som täcks av en borgensförbindelse eller av en sådan pantsättningsförbindelse som ingåtts av någon annan än gäldenären inte har individualiserats (*generell säkerhet*), skall ansvarets maximala penningbelopp och förbindelsens giltighetstid bestämmas i förbindelsen. En förbindelse i strid med detta moment är ogiltig, om borgensmannen eller pantsättaren är en fysisk person.

Under den tid som en generell säkerhetsförbindelse är i kraft kan borgensmannen eller pantsättaren bestämma den tidpunkt efter vilken säkerhetsansvaret inte utan hans samtycke får ökas, om en ökning av ansvaret utan samtycke skulle vara oskälig ur hans synvinkel på grund av att förhållandena har ändrats.

Om det inte har avtalats att borgensmannen eller pantsättaren var för sig omedelbart skall informeras om att ansvaret har ökats, skall kreditgivaren med sex månaders mellanrum skriftligen informera om det totala beloppet av

det ansvar som den generella säkerhetsförbindelsen täcker.

Ett avtalsvillkor är ogiltigt, om det till nackdel för en fysisk person som ingått en borgens- eller pantsättningsförbindelse avviker från vad som stadgas i 2 och 3 mom.

Denna lag träder i kraft den
199 .

Lagen tillämpas på förbindelser som ingåtts efter att den trätt i kraft.

Vad som i 14 § 3 mom. och 15 § 3 mom. stadgas om kreditgivarens skyldighet att under kredittiden lämna information tillämpas också på sådana förbindelser som har ingåtts innan lagen trätt i kraft.

Från och med den tidpunkt när ett ansvar som täcks av en generell säkerhetsförbindelse ökas tillämpas stadgandena om generella säkerheter i 15 § 1 och 2 mom. också på förbindelser som har ingåtts innan lagen trätt i kraft. Om en bestämmelse om ansvarets övre gräns och förbindelsens giltighetstid härvid inte tas in i den förbindelse som en fysisk person ingått, är förbindelsen till den del ansvaret har ökats ogiltig.

2.

Lag

om ändring av 7 och 11 kap. konsumentskyddslagen

I enlighet med riksdagens beslut

ändras 7 kap. 16 § konsumentskyddslagen av den 20 januari 1978, sådan den lyder delvis ändrad genom lag av den 8 januari 1993 (85/93), samt

fogas till 7 kap. 13 §, sådan den lyder i lag av den 23 maj 1986 (385/86), ett nytt 2 mom. och till 11 kap. en ny 1 e § som följer:

7 kap.

Konsumentkrediter

13 §

Om säljaren återtar varan eller om köpet annars hävs enligt ett avtal mellan säljaren och konsumenten, kan konsumenten också gent-

emot den kreditgivare som finansierat köpet åberopa att en uppgörelse företagits på grund av återtagandet eller att köpet hävts. Konsumenten har dock inte sådan rätt, om

1) kreditgivaren i tid och på ett tydligt sätt har meddelat konsumenten att säljaren inte har någon rätt att återta varan eller någon annan rätt att disponera över avtalet och, om före-

målet för köpet är en vara som enligt lag skall registreras, kreditgivaren har antecknats i registret som ägare, eller

2) kreditgivaren annars kan visa att konsumenten kände till begränsningarna i säljarens rättigheter.

16 §

Har kreditgivaren, om konsumenten är i dröjsmål med betalningen eller på något annat sätt bryter mot avtalet, enligt avtalet rätt att kräva betalning av en post som annars inte har förfallit, att återta den sålda varan eller att göra någon annan särskild påföljd gällande, får kreditgivaren åberopa nämnda rättighet endast om

1) betalningen har dröjt åtminstone en månad och fortfarande är utestående och det försenade beloppet vid engångskredit utgör minst tio procent eller, om däri ingår flera poster, minst fem procent av det ursprungliga kreditbeloppet eller kreditpriset vid nyttighetsbunden kredit eller, om det omfattar kreditgivarens hela resterande fordran, eller

2) konsumenten gör sig skyldig till något annat avtalsbrott som är väsentligt.

Kreditgivaren har dock inte rätt att göra en i 1 mom. nämnd påföljd gällande, om fråga är om dröjsmål med betalningen och dröjsmålet orsakas av konsumentens sjukdom eller arbetslöshet eller av någon annan därmed jämförbar omständighet som inte beror av honom, utom då detta med beaktande av dröjsmålets längd och andra omständigheter vore uppenbart oskäligt gentemot kreditgivaren.

Om kreditgivaren med stöd av avtalsvillkor som avses i 1 mom. kräver betalning av poster som annars inte hade förfallit till betalning, skall avdrag göras enligt 12 § 2 mom. när kreditgivarens fordran räknas ut. Kravet på återbetalning får göras gällande tidigast fyra veckor eller, om konsumenten tidigare har fått

anmärkning om dröjsmålet eller något annat avtalsbrott, tidigast två veckor efter det ett meddelande om kravet på återbetalning lämnats eller sänts till konsumenten. Om konsumenten inom denna tid betalar det försenade beloppet eller rättar till ett annat avtalsbrott, förfaller uppsägningen.

11 kap.

Särskilda stadganden

1 e §

En näringsidkares fordran som grundar sig på att en konsumtionsnyttighet överläts till konsumenten eller att en kredit beviljas honom preskriberas efter tre år från det näringsidkaren fullgjorde sin prestationsskyldighet eller, om konsumenten har beviljats anstånd med betalningen eller kredit, från att betalningen skulle erläggas eller krediten förföll till betalning. Fordran preskriberas dock senast efter den tid som anges i 1 § förordningen om preskription i fordringsmål och om offentlig stämning på borgenärer.

Preskriptionstiden avbryts när näringsidkaren kräver konsumenten på betalning eller påminner honom om den eller när konsumenten betalar en del av fordran eller betalar ränta eller kostnader för den. Vid preskriptionstidens avbrott börjar en ny tre års preskriptionstid löpa. Om en tvist uppstår om huruvida preskriptionstiden har avbrutits, skall näringsidkaren bevisa sitt påstående.

Vad som i denna paragraf stadgas tillämpas inte på en fordran om vars preskription något annat stadgas särskilt.

Denna lag träder i kraft den
199 .

Denna lag tillämpas på avtal som ingås efter att lagen trätt i kraft.

3.

L a g
om ändring av 1 § konsumentklagonämnden

I enlighet med riksdagens beslut
ändras 1 § 1 mom. lagen den 20 januari 1978 om konsumentklagonämnden (42/78), sådant det lyder i lag av den 5 januari 1994 (20/94), som följer:

1 §

Konsumentklagonämnden har till uppgift att
1) ge rekommendationer om hur tvister mellan näringsidkare och konsumenter skall avgöras i enskilda ärenden som gäller avtal om konsumtionsnyttigheter eller annat i anslutning till anskaffning av konsumtionsnyttigheter och som av konsumenterna förs till nämnden för behandling, och

2) ge rekommendationer i enskilda tvister

som gäller sådana borgens- och pantsättningsförbindelser som fysiska personer har ingått till förmån för en näringsidkare och som av dem som ingått förbindelsen förs till nämnden för behandling, dock inte i de fall då förbindelsen har samband med näringsverksamhet som bedrivs av den som ingått förbindelsen.

Denna lag träder i kraft den
199 .

Helsingfors den 4 mars 1994

Republikens President
MARTTI AHTISAARI

Justitieminister *Hannele Pokka*

2.

Lag

om ändring av 7 och 11 kap. konsumentkyddslagen

I enlighet med riksdagens beslut

ändras 7 kap. 16 § konsumentkyddslagen av den 20 januari 1978, sådan den lyder delvis ändrad genom lag av den 8 januari 1993 (85/93), samt fogas till 7 kap. 13 §, sådan den lyder i lag av den 23 maj 1986 (385/86), ett nytt 2 mom. och till 11 kap. en ny 1 e § som följer:

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

7 kap.

Konsumentkrediter

13 §

Om säljaren återtar varan eller om köpet annars hävs enligt ett avtal mellan säljaren och konsumenten, kan konsumenten också gentemot den kreditgivare som finansierat köpet åberopa att en uppgörelse företagits på grund av återtagandet eller att köpet hävts. Konsumenten har dock inte sådan rätt, om

1) kreditgivaren i tid och på ett tydligt sätt har meddelat konsumenten att säljaren inte har någon rätt att återta varan eller någon annan rätt att disponera över avtalet och, om föremålet för köpet är en vara som enligt lag skall registreras, kreditgivaren har antecknats i registret som ägare, eller

2) kreditgivaren annars kan visa att konsumenten kände till begränsningarna i säljarens rättigheter.

16 §

Har kreditgivaren, om konsumenten försummar sin betalningsskyldighet, enligt avtalet rätt att kräva betalning av en post som annars inte har förfallit, att återta den sålda varan eller att göra någon annan särskild påföljd gällande, får kreditgivaren åberopa nämnda rättighet endast om

1) betalningen har dröjt åtminstone en månad och fortfarande är utestående, och

16 §

Har kreditgivaren, om konsumenten är i dröjsmål med betalningen eller på något annat sätt bryter mot avtalet, enligt avtalet rätt att kräva betalning av en post som annars inte har förfallit, att återta den sålda varan eller att göra någon annan särskild påföljd gällande, får kreditgivaren åberopa nämnda rättighet endast om

1) betalningen har dröjt åtminstone en månad och fortfarande är utestående och det

Gällande lydelse

2) det försenade beloppet vid engångskredit utgör minst tio procent eller, om däri ingår flera poster, minst fem procent av det ursprungliga kreditbeloppet eller kreditpriset vid nyttighetsbunden kredit eller, om det omfattar kreditgivarens hela resterande fordran.

Kreditgivaren har dock inte rätt att göra i 1 mom. nämnd påföljd gällande, om betalningsdröjsmålet orsakas av konsumentens sjukdom eller arbetslöshet eller av någon annan därmed jämförbar omständighet som inte beror av honom, utom då detta med beaktande av dröjsmålets längd och andra omständigheter vore uppenbart oskäligt gentemot kreditgivaren.

Om kreditgivaren med stöd av avtalsvillkor som avses i 1 mom. kräver betalning av poster som annars inte hade förfallit till betalning, skall avdrag göras enligt 12 § 2 mom. när kreditgivarens fordran beräknas.

Föreslagen lydelse

försenade beloppet vid engångskredit utgör minst tio procent eller, om däri ingår flera poster, minst fem procent av det ursprungliga kreditbeloppet eller kreditpriset vid nyttighetsbunden kredit eller, om det omfattar kreditgivarens hela resterande fordran, eller

2) konsumenten gör sig skyldig till något annat avtalsbrott som är väsentligt.

Kreditgivaren har dock inte rätt att göra en i 1 mom. nämnd påföljd gällande, om fråga är om dröjsmål med betalningen och dröjsmålet orsakas av konsumentens sjukdom eller arbetslöshet eller av någon annan därmed jämförbar omständighet som inte beror av honom, utom då detta med beaktande av dröjsmålets längd och andra omständigheter vore uppenbart oskäligt gentemot kreditgivaren.

Om kreditgivaren med stöd av avtalsvillkor som avses i 1 mom. kräver betalning av poster som annars inte hade förfallit till betalning, skall avdrag göras enligt 12 § 2 mom. när kreditgivarens fordran räknas ut. Kravet på återbetalning får göras gällande tidigast fyra veckor eller, om konsumenten tidigare har fått anmärkning om dröjsmålet eller något annat avtalsbrott, tidigast två veckor efter det ett meddelande om kravet på återbetalning lämnats eller sänts till konsumenten. Om konsumenten inom denna tid betalar det försenade beloppet eller rättar till ett annat avtalsbrott, förfaller uppsägningen.

11 kap.

Särskilda stadganden

1 e §

En näringsidkares fordran som grundar sig på att en konsumtionsnyttighet överläts till konsumenten eller att en kredit beviljas honom preskriberas efter tre år från det näringsidkaren fullgjorde sin prestationsskyldighet eller, om konsumenten har beviljats anstånd med betalningen eller kredit, från att betalningen skulle erläggas eller krediten förföll till betalning. Fordran preskriberas dock senast efter den tid som anges i 1 § förordningen om preskription i fordringsmål och om offentlig stämning på borgenärer.

Preskriptionstiden avbryts när näringsidkaren kräver konsumenten på betalning eller påminner honom om den eller när konsumenten betalar en

*Gällande lydelse**Föreslagen lydelse*

del av fordran eller betalar ränta eller kostnader för den. Vid preskriptionstidens avbrott börjar en ny tre års preskriptionstid löpa. Om en tvist uppstår om huruvida preskriptionstiden har avbrutits, skall näringsidkaren bevisa sitt påstående.

Vad som i denna paragraf stadgas tillämpas inte på en fordran om vars preskription något annat stadgas särskilt.

*Denna lag träder i kraft den
199 .*

Denna lag tillämpas på avtal som ingås efter att lagen trätt i kraft.

3.

Lag**om ändring av 1 § konsumentklagonämnden**

I enlighet med riksdagens beslut

ändras 1 § 1 mom. lagen den 20 januari 1978 om konsumentklagonämnden (42/78), sådant det lyder i lag av den 5 januari 1994 (20/94), som följer:

*Gällande lydelse**Föreslagen lydelse*

1 §

Konsumentklagonämnden har till uppgift att ge rekommendationer om hur tvister mellan näringsidkare och konsumenter skall avgöras i enskilda ärenden som gäller avtal om konsumtionsnyttigheter eller annat i anslutning till

1 §

Konsumentklagonämnden har till uppgift att 1) ge rekommendationer om hur tvister mellan näringsidkare och konsumenter skall avgöras i enskilda ärenden som gäller avtal om konsumtionsnyttigheter eller annat i anslutning

Gällande lydelse

anskaffning av konsumtionsnyttigheter och som av konsumenterna förs till nämnden för behandling.

Föreslagen lydelse

till anskaffning av konsumtionsnyttigheter och som av konsumenterna förs till nämnden för behandling, och

2) ge rekommendationer i enskilda tvister som gäller sådana borgens- och pantsättningsförbindelser som fysiska personer har ingått till förmån för en näringsidkare och som av dem som ingått förbindelsen förs till nämnden för behandling, dock inte i de fall då förbindelsen har samband med näringsverksamhet som bedrivs av den som ingått förbindelsen.

*Denna lag träder i kraft den
199 .*
